

Guía Docente				
Datos Identificativos				2018/19
Asignatura (*)	Expresión corporal e adaptacións curriculares		Código	652G02026
Titulación	Grao en Educación Primaria			
Descriptores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Grao	1º cuatrimestre	Terceiro	Optativa	4.5
Idioma	Castelán			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento	Didácticas Específicas e Métodos de Investigación e Diagnóstico en Educación			
Coordinación	Carretero García, Miriam	Correo electrónico	miriam.carretero@udc.es	
Profesorado	Carretero García, Miriam	Correo electrónico	miriam.carretero@udc.es	
Web	campusvirtual.es/moodle/			
Descripción xeral	Esta materia facilitará ao alumnado a comprender a relevancia do trabalho da expresión corporal no eido da educación integral do neno. O alumno adquirirá unha serie de competencias que lle axudará a elaborar as adaptacións curriculares necesarias para atender a diversidade na aula.			

Competencias do título	
Código	Competencias do título
A4	Identificar dificultades de aprendizaxe, informá-las e colaborar no seu tratamento.
A6	Identificar e planificar a resolución de situacións educativas que afectan a estudantes con diferentes capacidades e distintos ritmos de aprendizaxe.
A7	Analizar e comprender os procesos educativos na aula e fóra de ela relativos ao período 6-12.
A8	Coñecer os fundamentos da educación primaria.
A10	Coñecer a evolución histórica do sistema educativo no noso país e os condicionantes políticos e lexislativos da actividade educativa.
A12	Abordar e resolver problemas de disciplina.
A13	Promover o traballo cooperativo e o traballo e esforzo individuais.
A14	Promover accións de educación en valores orientadas á preparación dunha cidadanía activa e democrática.
A15	Coñecer e abordar situacións escolares en contextos multiculturais.
A23	Analizar e incorporar de forma crítica as cuestións más relevantes da sociedade actual que afectan á educación familiar e escolar: impacto social e educativo das linguaxes audiovisuais e das pantallas; cambios nas relacións de xénero e interxeracionais; multiculturalidade e interculturalidade; discriminación e inclusión social e desenvolvemento sustentable.
A56	Desenvolver e avaliar contidos do currículo mediante recursos didácticos apropiados e promover as competencias correspondentes aos estudantes.
A57	Comprender os principios que contribúen á formación cultural, persoal e social desde a educación física.
A58	Coñecer o currículo escolar da educación física.
A59	Adquirir recursos para fomentar a participación ao longo da vida en actividades deportivas dentro e fóra da escola.
A60	Desenvolver e avaliar contidos do currículo mediante recursos didácticos apropiados e promover as competencias correspondentes nos estudantes.
A61	Adquirir un coñecemento práctico da aula e da xestión da mesma.
A62	Coñecer e aplicar os procesos de interacción e comunicación na aula e dominar as destrezas e habilidades sociais necesarias para fomentar un clima de aula que facilite a aprendizaxe e a convivencia.
A63	Controlar e facer o seguimiento do proceso educativo e en particular o de ensino-aprendizaxe mediante o dominio das técnicas e estratexias necesarias.
A64	Relacionar teoría e práctica coa realidade da aula e do centro.
A65	Participar na actividade docente e aprender a saber facer, actuando e reflexionando desde a práctica.
B1	Aprender a aprender.
B3	Aplicar un pensamento crítico, lóxico e creativo.
B6	Comportarse con ética e responsabilidade social como cidadán e como profesional.

B11	Capacidade de comprensión dos distintos códigos audiovisuais e multimedia e manexo das ferramentas informáticas.
B12	Capacidade de selección, de análise, de avaliación e de utilización de distintos recursos na rede e multimedia.
B13	Lectura e interpretación de imaxes.
B14	Capacidade para traballar en equipo de forma cooperativa, para organizar e planificar o traballo, tomando decisións e resolvendo problemas, tanto de forma conxunta como individual.
B15	Capacidade para utilizar diversas fontes de información, seleccionar, analizar, sintetizar e extraer ideas importantes e xestionar a información.
B16	Capacidade crítica e creativa na análise, planificación e realización de tarefas, como froito dun pensamento flexible e diverxente.
B17	Capacidade de análise e de autoavalíación tanto do propio traballo como do traballo en grupo.
B18	Compromiso ético para o exercicio das tarefas docentes.
B19	Capacidade de adaptarse a novas situacións nunha sociedade cambiante e plural.
C3	Utilizar as ferramentas básicas das tecnoloxías da información e as comunicacións (TIC) necesarias para o exercicio da súa profesión e para a aprendizaxe ao longo da súa vida.
C4	Desenvolverse para o exercicio dunha cidadanía aberta, culta, crítica, comprometida, democrática e solidaria, capaz de analizar a realidade, diagnosticar problemas, formular e implantar solucións baseadas no coñecemento e orientadas ao ben común.
C6	Valorar criticamente o coñecemento, a tecnoloxía e a información dispoñible para resolver os problemas cos que deben enfrentarse.

Resultados da aprendizaxe

Resultados de aprendizaxe	Competencias do título		
Coñecer a terminoloxía básica e os conceptos elementais da expresión corporal así como recoñecer as distintas adaptacións curriculares aplicadas nos alumnos con dificultades a nivel motor, psíquico e social.	A4 A6 A57 A58		
Analizar e experimentar os beneficios das prácticas de expresión corporal nos alumnos sen e con necesidades educativas especiais.	A6 A12 A13 A14 A23 A57 A59 A60 A62 A64 A65	B6 B14 B17	C4
Experimentar as distintas posibilidades de movemento do corpo como elemento de expresión e comunicación.	A8 A13 A14 A57 A58 A60 A62 A64 A65	B1 B17	

Capacitar ao alumno para o deseño e creación de propostas educativas de expresión corporal e confección de adaptacións individuais curriculares necesarias en nenos con N.E.E.	A13 A56 A58 A60 A61 A63 A65 B1 B3 B11 B14 B15 B16 B17 C3 C4 B18 B19
Fomentar a actitude de análise crítica da información extraída sobre a concepción do modelo de corpo dominante nos medios de comunicación e na sociedade actual, ademais de analizar as barreiras arquitectónicas que dificultan as posibilidades do movemento.	A7 A10 A13 A14 A15 A23 B12 B13 B14 B15 B16

Contidos	
Temas	Subtemas
TEMA 1. Marco histórico e conceptual da Expresión Corporal.	-
TEMA 2. A Expresión Corporal como contido de Educación Física en Educación Primaria.	-
TEMA 3. A Expresión Corporal e as súas implicacións didácticas.	-
TEMA 4. As adaptacións curriculares para os alumnos con necesidades educativas especiais na Expresión Corporal.	-
TEMA 5. Propostas prácticas de intervención para o trabalho de Expresión Corporal en Educación Primaria.	-

Planificación				
Metodoloxías / probas	Competencias	Horas presenciais	Horas non presenciais / traballo autónomo	Horas totais
Actividades iniciais	A23 A57 B13 C4	2	0	2
Proba de resposta breve	A4 A7 A8 A58 A64	1	4.5	5.5
Análise de fontes documentais	B1 B11 B12 B15 B18 C6	2	5	7
Aprendizaxe colaborativa	A12 A13 A56 A63 B13 B14 B16 B17 C4	4	8	12
Proba mixta	A61 C3	2	10	12
Sesión maxistral	A10 A57	7	25	32
Traballos tutelados	A6 A15 A23 A62 A65 B1 B18 B19 C3 C4	3	26	29
Práctica de actividade física	A14 A59 A60 B3 B6	10	0	10
Atención personalizada		3	0	3

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descripción
Actividades iniciais	Actividades que levan a cabo antes de iniciar calquera proceso de ensino-aprendizaxe a fin de coñecer as competencias, intereses e/ou motivacións que posúe o alumnado para o logro dos obxectivos que se queren alcanzar, vinculados a un programa formativo. Con ela preténdese obter información relevante que permita articular a docencia para favorecer aprendizaxes eficaces e significativas, que partan dos saberes previos do alumnado.
Proba de resposta breve	Ao longo do curso iranse expoñendo aos alumnos diversas probas ou traballos breves de aula para comprobar o seguimento dos contidos da materia. As probas poderanse facer individualmente ou en pequenos grupos. O resultado deste apartado da avaliación é a media das cualificacións obtidos nas probas realizadas durante o curso.
Análise de fontes documentais	Técnica metodolóxica que supón a utilización de documentos audiovisuais e/ou bibliográficos relevantes para a temática da materia con actividades específicamente deseñadas para a análise dos mesmos.
Aprendizaxe colaborativa	Conxunto de procedementos de ensino-aprendizaxe guiados de forma presencial e/ou apoiados con tecnoloxías da información e as comunicacións, que se basean na organización da clase en pequenos grupos nos que o alumnado traballa convxuntamente na resolución de tarefas asignadas polo profesorado para optimizar a súa propia aprendizaxe e o dos outros membros do grupo.
Proba mixta	Proba que integra preguntas tipo de probas de ensaio e preguntas tipo de probas obxectivas. En tanto ás preguntas de ensaio, recolle preguntas abertas de desenvolvemento. Ademais, en tanto ás preguntas obxectivas, pode combinar preguntas de resposta múltiple, de ordenación, de respuesta breve, de discriminación, de completar e/ou de asociación.
Sesión maxistral	Exposición oral complementada co uso de medios audiovisuais e a introdución dalgunas preguntas dirixidas aos estudiantes, coa finalidade de transmitir coñecementos e facilitar a aprendizaxe. Realizaranse sesións maxistrais por parte do docente pero sempre buscando a participación activa do alumnado, favorecendo a reflexión e o pensamento crítico.
Traballos tutelados	Realizarse un trabalho de aplicación dos contidos desenvolvidos en clase. Nel deberá programarse e xustificarse unha proposta docente na que se desenvolvan aspectos concretos do currículo de Educación Física, segundo os principios vistos en clase. O trabalho realizarase en grupos. O profesor especificará con antelación os requisitos formais de presentación dos traballos. O cumprimento dos devanditos requisitos é imprescindible para que os traballos sexan aceptados.
Práctica de actividad física	Metodoloxía baseada na posta en práctica de sesións de actividad física para que os alumnos poidan impartilas (función docente), experimentalas (análise da pertinencia dos contidos) ou observalas (procesos de avaliación e control). Trátase dunha metodoloxía fundamentalmente práctica, pero cunha intención de reflexión e aplicación dos aspectos teóricos relacionados.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descripción
Traballos tutelados	Para a realización dos traballos tutelados, os alumnos deben acudir en grupos reducidos a revisar o trabalho (titoría) despois da primeira corrección e antes da súa exposición nas prácticas de actividad física. O profesor poderá realizar suxestións ou solicitar modificacións sobre o trabalho realizado, que deberán ser aprobadas antes da entrega definitiva para a súa posta en práctica.
Proba de respuesta breve	

Avaliación			
Metodoloxías	Competencias	Descripción	Cualificación

Traballos tutelados	A6 A15 A23 A62 A65 B1 B18 B19 C3 C4	635/10000 Realizarase un traballo de aplicación dos contidos desenvolvidos en clase. Nel deberá programarse e xustificarse unha sesión ou proposta docente (segundo a profesora estime conveniente) na que se desenvolvan aspectos concretos do currículo de Educación Física respecto da expresión corporal e as adaptacións curriculares necesarias para casos concretos, segundo os principios vistos en clase. O traballo realizarase en grupos. O profesor especificará con antelación os requisitos formais de presentación dos traballos. O cumprimento dos devanditos requisitos é imprescindible para que os traballos sexan aceptados.	40
Proba de resposta breve	A4 A7 A8 A58 A64	Ao longo do curso iranse expondo aos alumnos diversas probas ou traballos breves de aula para comprobar o seguimiento dos contidos da materia. As probas poderanse facer individualmente ou en pequenos grupos. O resultado deste apartado da avaliação é a media das cualificacións obtidos nas probas realizadas durante o curso.	10
Proba mixta	A61 C3	Proba que integra preguntas tipo de probas de ensaio e preguntas tipo de probas obxectivas. En canto a preguntas de ensaio, recolle preguntas abertas de breve desenvolvemento. Ademais, en canto preguntas obxectivas, pode combinar preguntas de resposta múltiple, de ordenación, de respuesta breve, de discriminación, de completar e/ou de asociación.	50

Observacións avaliación

Primeira oportunidade: para acceder á avaliação descrita anteriormente, será obligatoria a asistencia ao 80% das horas presenciais da materia. É necesario superar unha puntuación mínima nos distintos apartados da avaliação para que fagan media entre eles.

Segunda oportunidade: ao alumnado que asistise a máis dun 80% das horas presenciais na primeira oportunidade, conserváranselle as cualificacións que alcanzase a puntuación mínima sinalada polo profesorado. Terá que repetir as partes da avaliação nas que non alcancase ese mínimo.

O alumnado que non asista ao 80% das horas presenciais da materia (xa sexan alumnos a tempo parcial, con dispensa académica de exención de asistencia ou por outros motivos), ten á súa disposición un modelo de avaliação alternativo, que será o mesmo para ambas as oportunidades: proba mixta (100%), realizada na data marcada oficialmente pola Universidade da Coruña e na que se deberá demostrar o dominio dos contidos teórico-prácticos da materia.

Fontes de información

Bibliografía básica	<p>Esta bibliografía é orientativa e podrá ser ampliada polo profesorado ao comezo da materia.</p> <p>Alvarado Gil, M. (2011). La atención a la diversidad. Revista Digital Innovación y Experiencias Educativas.(42), 1-10.</p> <p>Antolín Jimeno, L. (2013). Expresión Corporal. Fundamentos Motrices. Valencia: Universitat de València.</p> <p>Arnaiz, P. (2000). Hacia una educación sin exclusión. En A. Miñambres y G. Jové (coords.) La atención a las necesidades educativas especiales: de la Educación Infantil a la Universidad. . Lleida: Fundació Vall i Universitat.</p> <p>Arnaiz, P. (2005a). Atención a la diversidad. Programación curricular. Costa Rica: EUNED.</p> <p>Arnaiz, P. (2005b). Educación inclusiva: Una escuela para todos. Málaga: Aljibe.</p> <p>Arteaga Checa, A., Viciana Garofano, V., & Conde Caveda, J. (1997). Desarrollo de la expresividad corporal. Tratamiento globalizador de los contenidos de representación., . Barcelona: INDE.</p> <p>Arteaga, M. (2003). Fundamentois de la expresión corporal ámbito pedagógico. Granada: Grupo Editorial Universitario.</p> <p>Arufe, V. (2011). Propuesta de actividades psicomotrices adaptadas a los niños con Necesidades Educativa Especiales dentro del aula de Educación Física. Revista digital de Educación Física EmásF(11), 1-13.</p> <p>Asún, S. (2001). La integración en la Educación Física: Una realidad a tener en cuenta. Revista de Educación Física(82), 31-33.</p> <p>Barrena, P. I. (2010). Adaptaciones curriculares en Educación Física. Revista Autodidacta(4), 84-92.</p> <p>Bernal, J. A. (2002). El profesor de educación física y el alumno sordo. Sevilla: Wanceulen.</p> <p>Cachadiña Casco, M. P. c., Rodríguez Terrón, J. J., & Ruano Arriagada, K. (2006). Expresión corporal en clase de Educación Física. Sevilla: Wanceulen Cañabate, D., & Soler, A. c. (2017). Movimiento y lenguajes. De la experiencia sensoperceptiva a la conciencia y el pensamiento. Barcelona: Graó.</p> <p>Castañer, M. (2000). Expresión Corporal y danza. Barcelona: INDE.</p> <p>Cuadrado Gordillo, I., Davara Rodríguez, L., López Risco, M., & Murillo Gil, M. (1998). Alumnos con necesidades educativas especiales. Tomo I. Guía de adaptación de materiales didácticos. Badajoz: INDUGRAFIC.</p> <p>Cumellas, M., & Estrany, C. (2006). Discapacidades motoras y sensoriales en Primaria. La inclusión del alumnado en Educación Física. 181 Juegos adaptados. Barcelona: INDE.</p> <p>Hernández Vázquez, F. J. (2012). Inclusión en Educación Física: las claves del éxito para la inclusión del alumnado con capacidades diferentes. Barcelona: INDE.</p> <p>Larraeta Ramos, B. c., Sierra Zamorano, M. A., & Ruano Arriagada, K. (2005). Los contenidos de Expresión Corporal. Barcelona: INDE.</p> <p>Learreta, B. c., Ruano, K., & Sierra, M. A. (2006). Didáctica de la Expresión Corporal. Talleres monográficos. Barcelona: INDE.</p> <p>Linares, P., & Arraez, J. c. (1999). Motricidad y necesidades especiales. Granada: Aemne.</p> <p>Lledó, A. (2008). La discapacidad auditiva. Un modelo de esdudación inclusiva. Barcelona: Edebé.</p> <p>Mateu Serra, M., Durán Delgado, C., Troquet Taull, M., & Cases Castillo, O. (1999). 1000 Ejercicios y juegos aplicados a las actividades corporales de expresión. (4ª ed.). Barcelona: Paidotribo.</p> <p>Montávez Martín, M. (1998). Expresión Corporal. Propuestas para la acción. Málaga: Re-Crea y Educa.</p> <p>Montávez Martín, M., & Zea Montero, M. J. c. (2004). Recreación Expresiva. Málaga: Re-Crea.</p> <p>Montesinos Ayala, D. (2004). La expresión corporal. Su enseñanza por el método natural evolutivo. Barcelona: INDE.</p> <p>Motos Teruel, T., & G. Aranda, L. (2001). Práctica de la Expresión Corporal. Ciudad Real: Ñaque Editora.</p> <p>Narváez Sánchez, M. C. (2011). La atención a la diversidad en el aula: niños TDAH. Revista Digital Innovación y Experiencias Educativas.(40), 1-14.</p> <p>Ortiz Camacho, M. M. (2002). Expresión corporal. Una propuesta didáctica para el profesorado de Educación Física. Granada: Grupo Editorial Universitario.</p> <p>Ortiz, R., Pérez, O., Calle, A., Fernández, F., & Muñoz, E. (2002). La escalada: una propuesta de integración con deficientes visuales. . Revista Integración(38), 35-43.</p> <p>Pérez, D. (2004). La atención a la diversidad en Educación Física. Sevilla: Wanceulen.</p> <p>Pierre, J. d. (2007). Educación Física y alumnos con necesidades educativa especiales. Sevilla: Wanceulen.</p> <p>Pierre, J. d. (2007). Educación Física y discapacidades motrices. Barcelona: Inde.</p> <p>Porras, R. (1998). Una escuela para la integración educativa. Una alternativa al modelo tradicional. Sevilla: MCEP.</p> <p>Rebullido, T. R., & Lameiro, C. V. (2016). El Flashmob como propuesta de innovación educativa en expresión corporal y danza. Retos. Nuevas tendencias en Educación Física, Deporte y Recreación(29), 126-128.</p> <p>Ridocci, M. (2009). Expresión Corporal. Arte del Movimiento. Las bases prácticas del lenguaje expresivo. Madrid: Biblioteca Nueva.</p> <p>Ríos Hernández, M., Ruiz Sánchez, P., & Carol Gres, N. (2014). La inclusión en la actividad física y deportiva. Barcelona: Paidotribo.</p> <p>Rodríguez Catejón, J. J. (2009). La atención y tratamiento de las necesidades educativas especiales en los elementos de acceso al currículo y en los elementos básicos del mismo (objetivos, contenidos, criterios de evaluación y metodología) en Educación Física. Revista Digital de Educación Física y Deporte, 133, 1-7.</p> <p>Romero Lacal, J. L. (2011). La educación en España. Análisis, evolución y propuesta de mejora. Revista Digital Innovación y Experiencias Educativas.(42), 1-9.</p> <p>Romero Martín, M. R. (2015). Expresión corporal en Educación Física. Zaragoza: Prensas de la Universidad de Zaragoza.</p> <p>Ruano, K., & Sánchez, G. C. (2009). Expresión Corporal y Educación. Sevilla: Wanceulen.</p> <p>Ruiz</p>
---------------------	---

González, L. (2011). Adaptaciones curriculares en alumnos con asma en las clases de Educación Física. Revista Digital de Educación Física y Deporte(155), 1-6. Sanz Redín, C. (2004). Aquí jugamos todos: una propuesta para la integración de alumnos con discapacidad motriz en las sesiones convencionales de educación física. Alpedrete: Pila Teleña.Tierra Orta, J. e. a. e. (2012). Las actividades físicas adaptadas: un medio adecuado para mejorar la inclusión en los centros educativos. Huelva: Universidad de Huelva.Timón Benítez, M., & Hormigo Gamarro, F. c. (2010). La atención a la diversidad en el marco escolar. Sevilla: Wanceulen.Vegas González, G. (2011). Estrategias de trabajo con parálisis cerebral. Revista Digital Innovación y Experiencias Educativas.(43), 1-11. Zuhrt, R. (1986). Educación del movimiento y del cuerpo en niños discapacitados físicamente. Buenos Aires: Panamericana. -->

Bibliografía complementaria

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Deseño e desenvolvemento curricular da educación física/652G02014

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Xogos motores/652G02025

Materias que continúan o temario

Iniciación deportiva/652G02036

Educación física para o lecer/652G02035

Observacións

(*)A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías